

Буряченко Олексій Валентинович

Вплив наслідків російсько-української війни на глобальний ядерний порядок

УДК 327

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-4.19>

Буряченко Олексій Валентинович
кандидат політичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних
відносин та регіональних студій
Національного авіаційного університету
пр-т Любомира Гузара, 1, Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-5308-2570

У статті аналізується питання впливу наслідків російсько-української війни на глобальний ядерний порядок. Автор звертає увагу, що російсько-українська війна порушила важливі проблеми глобального ядерного порядку, а саме: питання динаміки ядерного стримування, контролю над озброєннями та роззброєння, міжнародного управління ядерною енергетикою, нарощування та поширення ядерної зброї, що як наслідок впливає на зміну стратегій ядерних країн і може спричинити новий виток «холодної війни» всіх проти всіх. Російсько-українська війна стала каталізатором проблем глобального ядерного порядку, який склався після винайдення ядерної зброї і введення її в міжнародну систему. Сьогодні, більшість країн, які мають ядерну зброю посилюють свою ядерну риторику, а деякі навіть висловлюють явні чи неявні загрози щодо її потенційного використання.

Аналіз наукових позицій та дослідження аналітичних звітів, документів, міжнародних угод, законодавчих актів, зокрема, звіту SIPRI щодо стану озброєнь, роззброєння та міжнародної безпеки (розділ «Світові ядерні сили») та заключний звіт Комісії Конгресу США про стратегічну позицію Сполучених Штатів «Стратегічна позиція Америки», дозволяє автору дійти висновку, що ядерного порядку, який був у XX сторіччі та першому десятилітті XXI сторіччя – більше не існує. Катастрофічні збитки, завдані РФ позначився далеко за межами територіальних кордонів України. Використовуючи свій ядерний арсенал як інструмент для скоєння військових злочинів, спроб руйнування суверенітету іншої держави та безрозсудних атак на цивільну ядерну інфраструктуру, РФ завдала удару по глобальному ядерному порядку. Автор звертає увагу на різності нинішнього ядерного порядку, який відрізняється за багатьма аспектами і наслідках, які можуть мати місце. А також на те, що розуміння та вміння справлятися з ядерною зброєю, яка в мільйони разів потужніша за звичайну зброю – вимагає вищого рівня когнітивного розвитку, нового типу мислення, який так і не було сформовано, і як наслідок, в чергове, перед світовою спільнотою, постає багато фундаментальних та стратегічних питань.

За результатами проведеного дослідження, автор приходить до висновку, що без нового глобального мислення та погодженої концепції не просто стримування та обмеження, а спільного контролю над ядерним компонентом єдиною світовою інституцією, пружина конфліктів на світовій мапі інспірованих авторитарними режимами буде тільки стискатися тим самим заглиблюючи світ в глобальну безпекову кризу шляхи вирішення якої в сучасному світі ще не винайшли. Також, на думку автора, Україна, яка опинилася в епіцентрі нападу РФ, як ядерної країни на неядерну країну і у відношенні якої були порушені всі гарантії безпеки надані ключовими геополітичними гравцями, війна проти якої спричинила незворотні наслідки для архітектури світової безпеки, зокрема глобального ядерного порядку, має беззаперечне право запропонувати світовому товариству своє бачення стратегії нової архітектури світової безпеки, зокрема над створенням нового безпекового сегмента по контролю над ядерною зброєю та іншими загрозами масового ураження.

Ключові слова: глобальний ядерний порядок, російсько-українська війна, ядерна зброя, світова система безпеки, архітектура світової безпеки, міжнародні відносини, міжнародна безпека.

Вступ. «Вивільнена сила атома змінила все, окрім нашого способу мислення, отож ми рухаємося до безпрецедентної катастрофи», ці слова А. Енштейн написав у своїй телеграмі до спільноти у травні 1946 року «щоб дати зрозуміти, що новий тип мислення необхідний» з приходом ядерної епохи. Сьогодні, у XXI сторіччі, ми добре розуміємо наскільки був далекоглядно правий А. Енштейн в своїх пересторогах. Народження і розвиток ядерної зброї кардинально змінило не тільки умови існування людства. Ця зброя спричинила необхідність нових правил в міжнародних відносинах, нових принципів мислення, які б відповідали реаліям ядерної епохи.

Зазначимо, від самого початку створення ядерної зброї групи теоретиків розпочали боротьбу з її революційним впливом на військову страте-

гію. Так, Т. Шеллінг, швидко дійшов висновку, що ядерна зброя непридатна для війни. Від стверджував, що ця зброя буде корисною не для військових цілей, а, швидше, для політичних цілей. Шеллінг наголошував, що мета ядерної зброї не в тому, щоб виграти битву, а в тому, щоб поглибити невпевненість противника. В своїй стратегії маніпулювання невизначеністю – «загрозою, яка залишає щось на волю випадку» він відмітив, – «Загроза, яка залишає щось на волю випадку, є кращою стратегією для сторони, яка ризикує «програти» війну. Коли лідери думають, що вони, швидше за все, програють, вони з більшою ймовірністю вдадуться до навмисного маніпулювання невизначеністю» [1]. Як стверджує Д. Штейн стратегія розроблена Т. Шеллінгом, сьогодні має очевидні наслідки для російських політиків, які ухвалюють рішення під

впливом питання – «що, якщо вони програють війну в Україні?» [2]. Зауважимо, війна РФ проти України має явний та багатогранний ядерний підтекст і висловлена Д. Штейном думка є цілком об'єктивною, враховуючи заяви і дії керівництва РФ відносно ядерної зброї.

Ряд наковців та аналітиків (Н. Танненвальд, М. Будженрін, Л. Штейн, Л. Пейдж, С. Міллер, Е. Футтер, Д. Арсено, Р. Хаасс, А. Болльфрасс, С. Герцог та ін.) звертають увагу, що російсько-українська війна порушила важливі проблеми глобального ядерного порядку, а саме, питання динаміки ядерного стримування, майбутнього ядерного нерозповсюдження, контролю над озброєннями та роззброєння, а також міжнародного управління ядерною енергетикою. На питанні ризиків нового витка гонки ядерних озброєнь, спричиненого російсько-українською війною, також, наголошують вчені-атомники на думку яких, станом на січень 2023 року, знаменитий «Годинник Судного Дня», яким керує Bulletin of the Atomic Scientists, показує «90 секунд до півночі», що є «найближчим до ядерного армагедону за всю історію». Вони зауважують, що кінець цивілізації ніколи не був ближчим, ніж зараз. М. Будженрін звертає увагу на те, що «сам глобальний ядерний порядок, у тому вигляді, в якому він розвивався після нищівного введення ядерної зброї в міжнародну систему у 1945 році, був пронизаний властивими йому напруженістю та протиріччями. Але повномасштабний напад Росії на Україну ускладнює глобальну ядерну головоломку, критично загострюючи існуючі дисфункції» [3]. На порушенні системи глобального ядерного порядку внаслідок російсько-української війни акцентує увагу Л. Пейдж, який стверджує, що «після десятиліть роззброєння ми знаходимося на порозі нової ядерної ери. Роки скорочення запасів після закінчення холодної війни раптово закінчилися. (...) Війна в Україні підняла напруженість між РФ та Західним світом до безпрецедентного рівня – безумовно найвищого рівня з часів закінчення холодної війни» [4]. Відносно безпеки, яку несе російсько-українська війна міжнародному порядку, акцентував увагу Е. Блінкен (державний секретар США, 2021 рік – по н.ч.), виступаючи 13 вересня 2023 року перед науковою спільнотою в SAIS з доповіддю «Сила і цілі американської дипломатії у нову епоху», він зауважив, – «Міжнародний ландшафт, який ви все вивчаєте, глибоко відрізняється від того, з яким я зіткнувся, коли 30 років тому почав працювати в уряді. Закінчення «холодної війни» принесло з собою надію до більшого миру та стабільності, міжнародного співробітництва, економічної взаємозалежності, політичної лібералізації та прав людини. (...) Десятиліття відносної геополітичної стабільності поступилися місцем посилення конкуренції з авторитарними і ревізіоністськими державами. Агресивна війна Росії

в Україні є найнебезпечнішою і найгострішою загрозою міжнародному порядку, закріпленому в Статуті ООН (...) ми перебуваємо на переломному моменті коли одна епоха закінчується, починається нова, і рішення, які ми ухвалюємо зараз, визначатимуть майбутнє на десятиліття вперед» [5].

Отже, ми можемо ґрунтовно зазначити, російсько-українська війна стала катализатором проблем глобального ядерного порядку, який склався після винайдення ядерної зброї і введення її в міжнародну систему. Але розуміння і вміння справлятися з ядерною зброєю, яка в мільйони разів потужніша за звичайну зброю і вимагає вищого рівня когнітивного розвитку, про що попереджав А. Енштейн і, як зауважує Р. Холт, із висновком якого ми погоджуємося, – «рівня мислення через проблеми всепроникаючого «старого мислення», нездатного впоратися зі складністю, яка надзвичайно зросла із розщеплення атома – поки не досягнуто» [6]. Автор стреджує, що людство знаходимося на порозі нової та небезпечної ядерної ери, яка вкрай потребує нового типу мислення, який так і не було сформовано, і як наслідок, в чергове, перед світовою спільнотою, постає фундаментальне стратегічне питання, як його свого часу визначив Ф Ніцше: «Як нам дістатися звідти, де ми знаходимося, туди, де ми хочемо бути і не зіткнувшись по дорозі з катастрофою?»

Мета та завдання. Метою цієї статті є спроба дослідити та проаналізувати вплив наслідків російсько-української війни на глобальний ядерний порядок. Для ґрунтовного дослідження теми автор ставить перед собою наступні завдання: дослідити та проаналізувати ядерний чинник в міжнародних відносинах; дослідити ядерну дилему спричинену російсько-українською війною, а саме нарощування та поширення ядерної зброї, що як наслідок впливає на зміну стратегій ядерних країн та контроль над ядерною зброєю, а також може спричинити новий виток «холодної війни» усіх проти всіх.

Глобальний ядерний порядок в даній статті розуміється як система національних та міжнародних практик, політики, інститутів, правил та загального розуміння, що регулюють придбання, володіння та застосування ядерної зброї [3].

Методи дослідження. Методи дослідження корелюють з метою та завданням дослідження. Відповідно до них були використані загальнонаукові, політологічні, геополітичні, компаративний методи.

Виклад основного матеріалу. Відправною точкою має стати усвідомлення того, що винахід зброї масового знищення розділив історію людства на два періоди – доядерний та ядерний. Багато ідей, які рахувалися нормальними в доядерну епоху, в ядерну еру виявляються абсолютно неприйнятними. Чимало традиційних категорій політик перестали мати сенс або істотно змінили своє значення.

Війна і мир, перемога і поразка, загроза та безпека, стратегія і сила, баланс і стабільність – ці та багато інших понять з винаходом ядерної зброї набули нового сенсу. Більше того, ядерна ера серйозно змінила саме поняття логіки та раціональності, успадковане з минулого. «Використання політичних ідей та концепцій доядерної епохи стає майже псевдораціональним. Раніше все здавалося логічним, а сьогодні це, по суті, абсолютно безглуздо», зазначав Р. Джервіс [7]. Ядерна дійсність, зумовила до необхідності серйозної переоцінки багатьох, якщо не всіх політичних концепцій, насамперед тих, які пов'язані з проблемами війни та миру. Раніше проблеми війни і миру зазвичай стосувалися відносин між окремими державами, націями, класами чи соціальними групами. З винайденням ядерної зброї ці проблеми стали глобальною проблемою для усієї цивілізації. Так, у доядерні часи у війнах гинули нації та народи, але це не зупинило природного ходу історичного розвитку загалом. «Ядерна ж війна, – як зауважував Р. Ліфтон, – є загрозою зовсім іншого роду – вона ставить під питання майбутнє лінійного розвитку людського суспільства, векторний напрямок історії» [8].

Потрібно зазначити, що на початку ядерної ери установилася біполярність у глобальному ядерному порядку сторонами якого виступали США і СРСР. Саме конфронтація між цими двома великими ядерними титанами структурувала глобальний ядерний порядок та домінувала у міжнародній політиці, політиці та мисленні, пов'язаних з ядерною зброєю майже на протязі всього ХХ сторіччя. Навіть протягом сорока п'яти років холодної війни СРСР і США поступово вибудовували ядерні відносини, які вважалися досить стабільними, жорстко регулювалися угодами, досягнутими шляхом переговорів і керувалися спільно у вигляді постійного процесу контролю за озброєннями [9; 10]. Звісно, були ризики та небезпеки, але двостороння структура мала певну ясність і простоту: два ядерні гіганти конкурують дипломатично, прагнучи стримати один одного, не розпалюючи ядерної війни. Як зауважував все той же Т. Шеллінг, це «був світ, який, як нам здавалося, ми зрозуміли» [11]. Відмітимо, арсенал кожної супердержави, станом на 1990 рік, перевищував 20 тисяч боєголовок (СРСР – 32 980; США – 21 392), що зводило нанівець арсенали Китаю (222), Франції (505), Великобританії (350). Отже, біполярна система не ліквідувала ризик ядерної війни проте «загальна стабільність біполярної моделі допомагала уникати ядерного конфлікту майже сімдесят років», зауважує Е. Крепіневич.

Зазначимо, з розпадом Радянського Союзу (1991 рік) закінчився період «холодної війни», а також і біполярний глобальний ядерний порядок. Закінчення «холодної війни» породило серед світового політикуму надію, що постійна загроза

ядерної війни залишиться позаду, у ХХ столітті. Як цілком ґрунтовно відмічає С. Міллер «У дні надії побоювання щодо ядерних відносин у регіоні просто не існувало, тому що за межами контексту Схід-Захід ядерна зброя не була частиною рівняння. У 1991 році Ізраїль був єдиною державою, що володіла ядерною зброєю (53 боєголовки), за винятком п'яти держав, що володіють ядерною зброєю, визнаних ДНЯЗ. Ядерний же потенціал Ізраїлю був непрозорим, невизнаним і не провокував успішне придбання ядерної зброї іншими країнами Близького Сходу» [12].

Але, ми потрібно звернути увагу, з порушенням біполярної системи з'явилися нові виклики та нові ризики для глобального ядерного порядку. Ситуація почала змінюватися у травні 1998 року, коли Індія, а незабаром після неї і Пакистан випробували ядерну зброю, ставши першими державами за кілька десятиліть, які відкрито порушили норми нерозповсюдження, бажаючи розгортання ядерного потенціалу. За минулі роки і Нью-Делі, і Ісламабад постійно інвестували у свої ядерні програми, створили сотні ядерних озброєнь та придбали все більш різноманітні та ефективні системи доставки, що як наслідок, за аналізом Ради з питань науки і безпеки (SASB), вплинуло на утворення у Південній Азії існування регіонального ядерного порядку. Зазначимо, Південна Азія, яка володіє ядерною зброєю, є джерелом серйозного занепокоєння з кількох причин. По-перше, відносини між Індією та Пакистаном залишаються напруженими, і серйозні інциденти між ними відбуваються з певною регулярністю: Каргільська війна (1999 рік), терористична атака на індійський парламент у Нью-Делі (2001 рік), вибухи у Мумбаї (2008 рік), а також інші події та зіткнення, говорять про гострість напруження між двома ядерними країнами. По-друге, неясно, наскільки стабільним може бути ядерний баланс у Південній Азії. Далеко не розділений півкулями, як в біполярну епоху СРСР та США, Індія та Пакистан є безпосередніми сусідами, які мають спільний кордон та історію воєн. Відстань та час польоту короткі, час попередження буде мінімальним, ядерні засоби та засоби управління і контролю можуть бути вразливими. По-третє, на політику безпеки та ядерну позицію Індії впливає не тільки Пакистан, а й Китай, з яким вона має історію нерівних відносин: невирішені прикордонні питання та стурбованість з приводу тісних відносин Пекіна з Пакистаном.

Також, в контексті регіонального ядерного порядку, потрібно звернути увагу на Північну Корею. У міру того, як холодна війна відступала, а ядерні активи СРСР після його розпаду були передані РФ, яка була визначена ключовими світовими гравцями як єдина ядерна країна, країна- правонаступник СРСР [13], побоювання з приводу її поширення зосередилися на ядерній поведінці

Північної Кореї. Проте, ця криза була урегульована Рамковою угодою (1994 рік) підписаною між США і Північною Кореєю, яка значно обмежила ядерну програму Пхеньяну і поставила її ядерні активи під контроль МАГАТЕ. Але домовленість розпалася у 2002 році. У 2003 році Північна Корея вийшла з ДНЯЗ, а до 2006 року провела перше випробування ядерної зброї. У наступні півтора десятиліття Північна Корея провела серію випробувань ядерної зброї та ракет і придбала, за оцінками, кілька десятків ядерних боєголовок, розгорнула ракети, здатні вражати регіональні цілі, такі як Японія та Південна Корея, та провела випробування ракет міжконтинентального радіусу дії, діапазон яких, якщо його розгорнути, дасть Пхеньяну можливість загрожувати цілям у США ядерними ударами. Зауважимо, що обстановка в Північній Кореї торкається інтересів Китаю та РФ, а також США, а це означає, що в Північно-Східній Азії ми бачимо чотиристоронню групу ядерних держав, які беруть участь у спробах керувати справами безпеки в регіоні, але з різними відносинами між чотиристоронніми гравцями, різні можливості впливати на регіональну ситуацію, а також різні інтереси. Ситуація ще більше ускладнюється тим, що два ключові гравці в регіоні, Японія та Південна Корея, є американськими союзниками та користуються ядерними гарантіями США.

Отже, ми можемо обґрунтовано зробити висновок – порушення біполярної системи (СРСР – США) ознаменувалося появою нових регіональних ядерних гравців (Індія, Пакистан, Північна Корея) новими ризиками, новими джерелами потенційного використання ядерної зброї, побоювання з приводу ядерної стабільності, а також, новим набором політичних проблем і розрахунків, що перетинаються. Більше того, ця регіональна динаміка проявляється у контексті складнішої міжнародної системи та основного ядерного порядку між великими державами, який уже не є двостороннім. Як описав цю проблему Р. Легволд: «За сорок років холодної війни лідери, фахівці з оборонного планування та експерти поступово дійшли до розуміння динаміки двостороннього ядерного суперництва у двосторонньому глобальному контексті – навіть незважаючи на те, що в наступні роки ця обстановка почала втрачати свою цілісність. Але як сьогодні розуміти динаміку багатостороннього ядерного світу з парами і трикутниками, що множаться, у роздробленій міжнародній політичній обстановці? [14]» Питання, яке констатує Легволд, дуже важливе, оскільки вказує на те, на чому свого часу зауважував А. Енштейн і на, чому автор ще раз наголошує, а саме, на новому мисленні. Світовий політикум за багато років існування ядерної зброї так і не спромігся трансформувати, винайти та реалізувати нову глобальну стратегію мислення в інтересах не окремих геополітичних гравців, а всіх акторів

світової політики таких як – і країни, і народності, і етноси. Особливо ця проблема загострилася після неспровокованого нападу ядерної країни на неядерну, якій до того були дані гарантії безпеки.

Зазначимо, окреслені вище автором проблеми глобального ядерного порядку з якими зіткнувся міжнародний політикум на тлі остаточного порушення біполярної системи, після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, 24 лютого 2022 року, набули зовсім нових форм та викликів. Е. Футер відмічає, – «Явище, коли більш сильніша ядерна країна вступає у війну з менш потужною неядерною країною, далеко не безпрецедентне – навіть у ХХІ столітті. Але, відкритий ядерний вимір цього конфлікту відрізняється від конфлікту в Афганістані, Іраку, Грузії, Лівії та Сирії, оскільки ядерні загрози, ядерні сигнали, ядерне примус і ядерне стримування зіграли центральну роль у розгортанні конфлікту». Він також звертає увагу, що «жоден із попередніх конфліктів ХХІ-го століття не включав тонко завуальованих загроз використання ядерної зброї такого масштабу, і жодний із цих конфліктів не передбачав такої тісної взаємодії між ядерними протагоністами» [15].

Потрібно зауважити, ще до повномасштабного вторгнення РФ в Україну глобальний ядерний порядок, а особливо міжнародний режим нерозповсюдження був визначений як «система, яка перебуває у важкому стані» (С. Міллер). Але, російсько-українська війна, як відмічають дослідники може стати для системи шоком іншого роду. Навіть незважаючи на те, що війна в Україні, можливо, не призведе до негайної хвилі ядерного поширення або не призведе до припинення дії ДНЯЗ, вона є стрес-тестом для систем стримування та обмеження, а також для міжнародного управління ядерною енергетикою. «Ці потрясіння відбуваються одночасно і безпрецедентним чином, що робить амплітуду сукупних ризиків для глобального ядерного порядку більшою ніж будь-коли», заявляє М. Будженрін [3]. Вона також, звертає увагу на те, що «криза України особливо шкідлива для системи ядерного стримування через рішення цієї країни у 1994 році відмовитися від величезного ядерного арсеналу, який вона успадкувала від Радянського Союзу, що розпався (...) Порушення Будапештського меморандуму Росією в 2014 році, а потім знову в 2022 році з новою неповагою та жорстокістю є руйнівним ударом по всьому режиму нерозповсюдження та цінності гарантій безпеки як інструменту політики нерозповсюдження. Те, що інші сторони, які підписали Будапештський меморандум – США та Великобританія – вважали за краще відсунути цей документ на другий план, навіть незважаючи на те, що вони надали дипломатичну та військову допомогу Україні, ще більше підірвало довіру до режиму нерозповсюдження» [16]. Зауваження М. Будженрін є об'єктивні та ґрунтовні, вра-

ховуючи оцінку Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру (SIPRI), опубліковану 12 червня 2023 року, щодо стану озброєнь, роззброєння та міжнародної безпеки (розділ «Світові ядерні сили») та заключний звіт Комісії Конгресу США про стратегічну позицію Сполучених Штатів «Стратегічна позиція Америки», опублікований 12 жовтня 2023 року [17].

Отже, за оцінкою SIPRI, у 2022–2023 роках кількість діючої ядерної зброї почала зростати. Дев'ять ядерних країн – США, Росія, Великобританія, Франція, Китай, Індія, Пакистан, Кореїська Народно-Демократична Республіка (Північна Корея) та Ізраїль – продовжують модернізувати свої ядерні арсенали і дещо розгорнули нові ядерні арсенали. Із загального світового запасу, що становив приблизно 12 512 боєголовок у січні 2023 року, близько 9576 перебували у військових запасах для потенційного використання, що на 86 більше, ніж у січні 2022 року. З них приблизно 3844 боєголовки було розгорнуто на ракетах і літаках, а близько 2000 – майже всі з них належали РФ і США – перебували у стані підвищеної бойової готовності. Відносно РФ і США, відмітимо, станом на початок 2023 року, вони разом мають майже 90 відсотків усієї ядерної зброї у світі. Розміри відповідних ядерних арсеналів (тобто придатних до використання боєголовок) залишилися відносно стабільними в 2022 році, хоча прозорість щодо ядерних сил знизилася в обох країнах після вторгнення РФ в Україну, як зазначає в своїй оцінці SIPRI. Відносно Великобританії, вона не збільшила свій арсенал ядерної зброї у 2022 році, але очікується, що запас боєголовок зросте у майбутньому в результаті заяви британського уряду про підвищення ліміту з 225 до 260 боєголовок. Уряд Великобританії, також заявив, що більше не буде публічно розкривати кількість своєї ядерної зброї, розгорнутих боєголовок та розгорнутих ракет. Франція у 2022 році продовжила програми з розробки атомного підводного човна з балістичними ракетами (SSBN) третього покоління та нової крилатої ракети повітряного базування, а також з ремонту та модернізації існуючих систем. Тривожна ситуація, як зауважував раніше автор, і це підтверджує оцінка SIPRI, відносно Індії і Пакистану. Не зважаючи на все, ці країни розширюють свої ядерні арсенали та ввели і продовжили розробку нових типів систем доставки ядерної зброї у 2022 році. У той час, як Пакистан залишається основним центром ядерного стримування Індії, Індія – приділяє все більше уваги системам доставки ядерної зброї більшої дальності, які, зокрема здатні вражати цілі по всій території Китаю. Щодо Північної Кореї то вона продовжує надавати пріоритет своїй військовій ядерній програмі як центральному елементу своєї стратегії національної безпеки. Хоча Північна

Корея не проводила випробувальних ядерних вибухів у 2022 році, вона провела понад 90 випробувань ракет. Деякі з цих ракет, включаючи нові міжконтинентальні балістичні ракети, можуть нести ядерні боєголовки. За оцінками SIPRI, країна зараз збирає близько 30 боєголовок і має достатню кількість матеріалу, що розщеплюється, для виготовлення загалом 50–70 боєголовок, що значно перевищує оцінки на січень 2022 року. Ізраїль, котрий публічно не визнає наявність ядерної зброї, також модернізує свій ядерний арсенал [18]. Зауважимо, з 1970 року по 2023 рік Ізраїль наростив свій ядерний арсенал з 8 до 90 ядерних боєголовок.

Окремо зупинимось на оцінці ядерного арсеналу Китаю, оскільки згідно з планами нарощування ядерного потенціалу, розробленими фахівцями Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) і схваленими головою КНР Сі Цзіньпіном, кількість ядерних боєголовок, якими володіє Китай, має зрости до 550 у 2027 році, до 100-річчя створення НВАК, і до 900 у 2035 році. Підтвердженням цих планів є те, що ядерний арсенал Китаю з 350 боєголовок у січні 2022 року збільшився до 410 у січні 2023 року. Наприкінці червня 2021 супутникові знімки показали, що Китай будує 120 шахт міжконтинентальних балістичних ракет (МБР) на краю пустелі Гобі. Через кілька тижнів після цього було повідомлення про те, що ще 110 ракетних шахт будуються в Хамі в провінції Сіньцзян. Разом з іншими запланованими розширеннями зауважені об'єкти є різким зрушенням у підході Китаю до ядерної зброї. Протягом десятиліть Китай підтримував відносно невеликі ядерні сили, але до 2030 року цей арсенал може збільшитися майже в чотири рази, до 1000 одиниць зброї, за оцінкою SIPRI. І це число поставить Китай набагато вище за будь-яку іншу ядерну державу, за винятком РФ та США. Важко переоцінити значення цих зусиль. Розвиваючи ядерний арсенал, який незабаром зможе конкурувати з арсеналами РФ та США, Китай не просто відмовляється від свого багаторічного статусу другорядної ядерної держави це також руйнує двополярну ядерну енергетичну систему (РФ – США). При цьому окремі західні фахівці попереджають, що модернізувавши власну армію і наростивши ядерний арсенал, Китай може відмовитися від нинішньої доктрини «не використання ядерної зброї першим», і це дуже тривожний сигнал для глобальної системи безпеки. Зазначимо, така трансформація поглядів Китаю відносно ядерної зброї відбулася, як ідеться в повідомленні, у листопаді минулого року вище керівництво НВАК підтвердило необхідність розвитку ядерного потенціалу, дійшовши висновку, що саме великий ядерний арсенал РФ став ключовим чинником, який стримав НАТО від військового зіткнення з Москвою під час триваючої агресії РФ проти України [19].

Також, щоб зрозуміти всю складність в якій перебуває глобальний ядерний порядок, звернемо увагу на заключний звіт Комісії Конгресу США, про який ми зауважували раніше, оскільки цей документ повністю змінює політичну риторику та міжнародний контекст стратегії стримування та обмеження ядерної зброї. Отже, звіт, включає в себе рекомендації Сполученим Штатам підготуватися до збільшення кількості розгорнутих боєголовок, а також до збільшення виробництва бомбардувальників, крилатих ракет повітряного базування, підводних човнів з баалістичними ракетами, нестратегічних ядерних сил і потужностей по виробництву боєголовок. У звіті також зауважено на розміщенні розділяючих боєголовок на міжконтинентальних балістичних ракетах (МБР) наземного базування та розглянути можливість додати у свій арсенал мобільних міжконтинентальних балістичних ракет. Зауважені рекомендації у звіті, на думку автора можуть мати певні від'ємні наслідки, оскільки, підтримка Комісії з нарощування ядерного потенціалу США ігнорує наслідки ймовірної спроби гонки озброєння з РФ та Китаєм (фактично, Комісія навіть не розглядає ці наслідки і не пропонує жодних кроків, крім нарощування, щоб вирішити цю проблему). Отже, якщо Сполучені Штати відповідають на посилення Китаю збільшенням своїх власних розгорнутих боєголовок і пускових установок, РФ, швидше за все, відреагує збільшенням своїх розгорнутих боєголовок і пускових установок. Це, в свою чергу, збільшує ядерну загрозу Сполученим Штатам та їх союзникам. Китай, який, як ми відмічали раніше, уже вирішив, що йому потрібно більше ядерної зброї, щоб протистояти існуючому рівню сил США (а також РФ, і зокрема Індії), цілком може відреагувати на посилення США та РФ ще більшим збільшенням свого власного арсеналу. І це верне Сполучені Штати туди, звідки вони почали, — вони відчувають себе неспроможними і зіткнуться із беззаперечною аксіомою – зростання ядерної загрози, що як наслідок, може привести до циклічності гонки озброєнь [17]. Отож, як ми можемо спостерігати, більшість країн, які мають ядерну зброю, посилюють свою ядерну риторику, а деякі навіть висловлюють явні чи неявні загрози щодо її потенційного використання і «ця підвищена ядерна конкуренція різко збільшила ризик того, що ядерна зброя може бути використана вперше з часів Другої світової війни», як зазначає М. Корда, молодший науковий співробітник програми Зброї масового знищення SIPRI [18].

Також, ми об'єктивно можемо зробити ще один висновок відносно впливу російсько-української війни на глобальний ядерний порядок, а саме, що дипломатія в галузі контролю над ядерним озброєнням та роззброєння зазнала серйозних невдач. Після вторгнення США призупинили двосторонній діалог щодо стратегічної стабільності з РФ.

У лютому 2023 року РФ оголосила, що припиняє свою участь у Договорі 2010 року про заходи щодо подальшого скорочення і обмеження стратегічних наступальних озброєнь (Новий СНО) – останнього договору про контроль над ядерними озброєннями, що залишився та обмежує стратегічні ядерні сили. Переговори про новий договір СНО, термін дії якого закінчується у 2026 році, також було припинено. Військова підтримка Іраном російських військ в Україні та політична ситуація в Ірані також затьмарили переговори про відродження Спільного всеосяжного плану дій (СВПД), угоди 2015 року, покликаної перешкодити Ірану розробити ядерну зброю. Зауважимо, відродження СВПД зараз здається дедалі малоймовірним. «У цей період високої геополітичної напруженості та недовіри, коли канали зв'язку між ядерними суперниками закриті або майже не функціонують, ризики прорахунку, непорозуміння або нещасного випадку дуже високі», відмічає Д. Сміт, директор SIPRI. Також він наголошує, що «існує гостра потреба відновити ядерну дипломатію та посилити міжнародний контроль над ядерною зброєю». Але в той час як вчені та політики намагаються протистояти зауваженням викликам, реальність ускладнює їхні політичні відповіді. Нинішній ядерний ландшафт становить собою інші проблеми для ядерної стабільності, ніж під час холодної війни – і політики, і аналітики однаково не готові до цього. На цей аспект звертають увагу дослідники та аналітики, які зауважують, що досвід холодної війни незважаючи на те, що він залишається найвпливовішим джерелом інформації для вчених у галузі ядерної політики, не може пояснити, а тим більше передбачити поведінку в сучасну ядерну епоху. Аналітики тепер повинні розглянути, як нові чинники, такі як обмеженість ресурсів, внутрішня нестабільність та нові технології, впливають на їхні старі концепції та теорії в ядерній політиці.

Зауважимо, аналітики «холодної війни» використовували дилему «завжди/ніколи», щоб визначити два ідеальні типи командування та контролю: системи напористого контролю, які віддають перевагу «ніколи» і централізують політичний контроль над ядерною зброєю, та системи делегованого контролю, які віддають перевагу «завжди», дозволяючи військовим використовувати ядерну зброю за обмеженого політичного контролю. Але це застаріла структура. Вона була корисною для пояснення досвіду США в холодній війні, але вона має помітні недоліки, які стають очевидними при її застосуванні до нових країн, які мають ядерну зброю. Наприклад, аналітики розходяться в думках щодо того, чи Північна Корея використовує наполегливий, делегований чи свого роду гібридний контроль, що, у свою чергу, призводить до різних припущень про ймовірність ескалації кризи та загроз стратегічної стабільності. Аналогічні

питання виникають і щодо систем ядерного управління та контролю РФ та Пакистану. Ця концептуальна двозначність залишає політикам неадекватні інструменти, термін придатності яких уже давно минув, для участі у поточній ядерній політиці. Отже, без кращого розуміння того, як (нові) країни, які мають ядерну зброю, управляють своїми ядерними силами, важко управляти кризами та знижувати ризики небажаної ядерної ескалації. Зазначимо, концепція «холодної війни» зазнає невдач в сучасну ядерну епоху, оскільки вона ставить хибні питання при класифікації систем командування та контролю. «За оцінками, близько третини країн, які мають ядерну зброю, – як відмічає Д. Арсено, – включаючи РФ, Північну Корею та Пакистан, нині використовують механізми умовного контролю, що дозволяє припустити, що аналітики недооцінюють ризики, притаманні кризам за участю цих країн [20].

Сьогодні перед ядерною політикою стоїть серйозне завдання: знайти безпечний шлях через ядерне середовище, яке в найближчому майбутньому буде значно складнішим, наповненим джерелами ризиків і значно менш регульованим, ніж те, яке ми знали. Небезпеки, ймовірно, будуть такими ж великими, як і ті, з якими довелося зіткнутися в ранні періоди ядерної епохи. Те, що людство прожило три чверті століття без ядерної катастрофи, не є гарантією того, що ми успішно впораємося з ядерною небезпекою в майбутньому. Нам терміново необхідне глибоке розуміння ризиків, які зараз існують і, які можуть ще виникнути, а також ретельно продумати кроки, які можна зробити для мінімізації цих ризиків. «Довгий час багато вчених і політиків діяли в ілюзії, що ядерна проблема є пережитком «холодної війни». Фактично світ наближається до епохи, яка може бути ще чіткіше позначена ядерною зброєю. Зміна курсу необхідна, а час спливає», зауважує Р. Хаасс, і ми з ним погоджуємося, оскільки нинішній ядерний порядок відрізняється за багатьма аспектами [21]. По-перше, суперництво великих держав, що лежить в основі світопорядку перестав бути двостороннім, а набуває тристоронньої форми або більше. По-друге, небезпечних регіональних ядерних замовлень не існувало приблизно до 2000 року, але тепер вони стали основним чинником та серйозною проблемою. По-третє, загроза ядерного тероризму. І, головне, ця масштабна геополітична зміна розгортається в мінливому та швидкозмінному технологічному середовищі, яке може ускладнити створення та збереження стабільних ядерних відносин. Ці зміни можуть мати наслідки: 1) Збільшення кількості акторів, які володіють ядерною зброєю. Якщо колись основна стурбованість була зосереджена на СРСР (потім РФ), і Китай був включений до неї як другорядний гравець, то тепер основна увага приділяється розробці конкретних стратегій для

різних цілей, починаючи від недержавних суб'єктів і закінчуючи великими країнами. 2) Більш складній моделі взаємодії. Тобто: новий ядерний порядок можна розглядати як ядерний трикутник (Китай, РФ та США) плюс дві багатосторонні регіональні ядерні підсистеми; дві інші регіональні системи – Європа та Близький Схід – також можуть розглядатися як регіональні ядерні підсистеми: Європа через американські ядерні гарантії своїм союзникам по НАТО, а також Великобританія та Франція мають ядерну зброю; Близький Схід, оскільки, довгий час вважалося, що Ізраїль має потенціал ядерної зброї та ядерна програма Ірану були надзвичайно важливим чинником регіональної та міжнародної політики. Множинність гравців існуючого зараз ядерного порядку робить можливим виникнення зв'язків взаємодії, оскільки ядерні відносини між одними впливають на сприйняття та поведінку інших. До прикладу, Китай допоміг ядерній програмі Пакистану, викликавши збентеження Індії, у той час як Пакистан, у свою чергу, надав допомогу іранській ядерній програмі, що викликало різку реакцію у Вашингтоні, Єрусалимі та Ер-Ріяді. Отож, ядерні відносини як двосторонні чи багатосторонні, вони можуть поширюватися через безліч учасників системи. Тобто, ці численні ядерні підсистеми, кожна зі своїми характеристиками та динамікою, перетинаються та взаємодіють. Усередині цих структур є безліч точок, які можуть ініціювати рухи, що викликають каскадні реакції. До прикладу, якщо Китай прийме більш амбітну ядерну політику, яка розширить його ядерні сили і зробить його більш конкурентоспроможним по відношенню до РФ та США, Вашингтон та Нью-Делі напевно відреагують якимось суттєвим чином, РФ відреагує на будь-які зміни, які Вашингтон внесе у свою політику. Пакистан зробить адаптивні дії до того, що зробить Нью-Делі, а змінена політика Китаю позначиться на більшій частині системи. Але це лише один із можливих ланцюжків взаємодій на політичній мапі де існує безліч багатосторонніх ядерних підсистем. Зазначимо, аслідки перегонів озброєнь очевидні, особливо з огляду на те, що обмеження на ядерний потенціал слабшають. 3) Багато джерел нестабільності. Враховуючи технологічний контекст, який розвивається, неясно, наскільки стабільними будуть ядерні відносини великих країн, але немає жодних сумнівів у тому, що поєднання інтенсивного суперництва і тривожно вразливих сил є небезпечною сумішшю. Проте регіональний ядерний баланс із ще більшою ймовірністю призведе до використання ядерної зброї, враховуючи неспокійну обстановку в галузі безпеки в цих регіонах та фактори, що роблять конфлікт можливим результатом. У регіональному контексті ще більше сумнівів у тому, що ядерні країни зможуть розробити стратегії стримування, що будуть вселяти довіру: умови, які сприяли стабільності в умовах

наддержави, нелегко відтворити в регіональних умовах, і регіональні ядерні країни повинні боротися з тими ж технологічними викликами стабільності, що і більш великі країни. Нарешті, існує дифузна загроза ядерного тероризму, яка створює ще одну потенційну точку ядерного спалаху, ризик невідомих масштабів. Як висновок, можемо зазначити, політика та технології об'єдналися, створивши чималу кількість джерел нестабільності. І, як відмічає С. Пайфер, – «стратегічна стабільність все частіше стає багатосторонньою та багатодоменною конструкцією». 4) Більш складні умови для контролю над озброєннями. Технології розвиваються таким чином, що минулі угоди можуть виявитися застарілими, а досягнення нових угод стає важким або неможливим процесом. Кіберзагрози, наприклад, можуть бути гострою проблемою, але важко уявити, як їх можна обмежити за допомогою нинішнього контролю над озброєннями. Поширення технологій створює небезпеку появи додаткових держав з ядерною зброєю і матеріалом, що розщеплюється. Особливе занепокоєння викликають технології збагачення урану та переробки плутонію, що використовуються в цивільній енергетиці. Такі технології відкривають можливості для крадіжки або продажу терористичними групами або іншим угрупованнями, не обмеженими загальноприйнятими нормами поведінки, і тим більше збільшують ризик застосування ядерної зброї. «Крім Північної Кореї та Ірану, понад 40 країн зробили суттєві кроки вперед у галузі ядерних технологій. Інші висловили зацікавленість у розробці такої технології», звертає увагу С. Дрелл [22]. Отож, якщо технології ускладнюють контроль за озброєннями, то політика, робить його ще менш ймовірною. Багатосторонні зусилля з контролю над озброєннями, такі як Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань та переговори про припинення виробництва матеріалів, що розщеплюються, зайшли в глухий кут протягом багатьох років, і жодних ознак прогресу не видно. Як зауважує С. Міллер, і з його твердженням не можна не погодитися, – «Двосторонній контроль над озброєннями руйнується; тристоронній контроль над озброєннями видається необхідним, але поки що залишається неможливим; багатосторонній контроль над озброєннями перебуває у коматозному стані; регіональний контроль над озброєннями бажаний, але поки що не існує».

Ми маємо усвідомити той факт, що ядерного порядку, який був у XX сторіччі та першому десятилітті XXI сторіччя – більше не існує. Катастрофічні збитки, завдані РФ позначився далеко за межами територіальних кордонів України. Використовуючи свій ядерний арсенал як інструмент для скоєння військових злочинів, спроб руйнування суверенітету іншої держави та безрозсудних атак на цивільну ядерну інфраструктуру, РФ завдала удару по гло-

бальному ядерному порядку [23]. Майже через три десятиліття надії, які були по закінченню «холодної війни», не виправдалися. Натомість відносини між найбільшими ядерними країнами стали більш суперечливими, поширення ядерної зброї в нові держави призвело до дестабілізації регіональних ядерних порядків, а технологічні досягнення створюють нові загрози і створюють нову нестабільність. Отож, новий ядерний порядок, що поєднує традиційні проблеми із новими небезпеками, вже тут і якщо ми хочемо безпечно керувати ним, необхідно розуміти небезпеку цієї нової ядерної реальності, яка все ще розвивається.

Висновки. Усвідомлення радикальних змін у світі вимагає не лише політичної мужності, а й певної міри емоційної готовності. Це вимагає розумових зусиль поряд із суттєвою психологічною переорієнтацією. Таким чином, це завдання для всіх нас, хто був вихований у традиціях минулого та часто схильний вважати такі традиції єдиною нормою. Складність цього завдання зумовлена ще й тим, що на шляху до нового політичного мислення існують не лише «видимі» політичні та ідеологічні перешкоди, а й «невидимі» бар'єри. Це психологічні та емоційні бар'єри, які є результатом природного небажання людського розуму прийняти зміни. Такий психологічний захист часто інтелектуально привабливий, позбавляючи людство необхідності обмірковувати складні проблеми ядерної доби і замість цього дозволяє використовувати добре відомі ідеї та концепції [24]. Зазначимо, попереду важкі часи. Невизначеність глобального ядерного порядку має першорядне значення. Сьогодні, ніхто не може заперечувати можливість появи нових ядерних держав, як наслідок, через відсутність довіри в надійність розширеного стримування, розширення ядерних реакторів, а також балансу сил, що швидко змінюється на тлі виникаючих геополітичних конфліктів.

Глобальний ядерний порядок знаходиться на роздоріжжі, «сьогодні ми перебуваємо на порозі світу без ядерних обмежень» (Н. Танненвальд) [25], «багато що залежатиме від остаточного результату війни в Україні та уроків, що були зроблені з неї, з погляду значущості ядерної зброї для міжнародної безпеки. Адже, ядерна тінь, що віддзеркалюється війною в Україні, може сягати далеко в майбутнє» (М. Буджерін) [3].

Зазначимо, безпека не може бути досягнута в односторонньому порядку. Режим ядерного стримування та відповідальності повинен ґрунтуватися на фундаментальному визнанні того, що безпека в ядерну епоху не може бути досягнута в односторонньому порядку. Це потребує співпраці різних акторів. Оновлене мислення про проблеми та обмеження для політиків у сучасну ядерну епоху має важливе значення для зміцнення стратегічної стабільності. Оскільки, недооцінені відмінності

між сучасними ядерними країнами та досвідом холодної війни призводять до явних небезпек, які вимагають нового мислення про те, як протистояти ядерним загрозам, не посилюючи їх.

Світовому політикуму, важливо зрозуміти, що без нового глобального мислення та погодженої концепції не просто стримування та обмеження, а спільного контролю над ядерним компонентом єдиною світовою інституцією, пружина конфліктів на світовій мапі інспірованих авторитарними режимами буде тільки стискатися тим самим заглиблюючи світ в глобальну безпекову кризу шляхи вирішення якої в сучасному світі ще не винайшли. На нашу думку, Україна, яка опинилася в епіцентрі нападу РФ, як ядерної країни на неядерну країну і у відношенні якої були порушені всі гарантії безпеки надані ключовими геополітичними гравцями, війна проти якої спричинила незворотні наслідки для архітектури світової безпеки, зокрема глобального ядерного порядку, має беззаперечно право запропонувати світовому товариству своє бачення стратегії нової архітектури світової безпеки, зокрема над створенням нового безпекового сегмента по контролю над ядерною зброєю та іншими загрозами масового ураження. Зазначу, світове товариство, нарешті, повинно взяти кермо історії і намітити шлях вперед, керуючись речами, які безсумнівні навіть у невизначені часи – нашими принципами, нашим баченням того, куди ми хочемо йти – щоб коли туман розсіється, світ, який з'явиться, буде схиляється до свободи, до миру, до міжнародного співтовариства, здатного відповісти на виклики свого часу. Тому, дуже важливо проведення наукових досліджень та напрацювання нових концептуальних моделей, які змогли б дати відповідь на таке важливе питання як формування нової глобальної ефективної системи безпеки і наближення країн до її реалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Schelling T. The Threat That Leaves Something to Chance. URL: https://www.rand.org/pubs/historical_documents/HDA1631-1.html.
2. Stein J. Escalation Management in Ukraine: Learning by Doing in Response to the Threat that Leaves Something to Chance. Texas National Security Review. Volume 6, 2023. P. 29–50. URL: <https://tnsr.org/2023/06/escalation-management-in-ukraine-learning-by-doing-in-response-to-the-threat-that-leaves-something-to-chance/>.
3. Budjeryn M. Distressing a system in distress: global nuclear order and Russia's war against Ukraine. Bulletin of the Atomic Scientists. Volume 78, 2022. P. 339-346. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00963402.2022.2132742>.
4. Page L. Russia and China's super weapons and the threat of nuclear war. The Telegraph. 1 October 2023. URL: <https://www.telegraph.co.uk/business/2023/10/01/russia-china-new-nuclear-weapons-arms-race-hypersonics/>.
5. Blinken A. The power and purpose of american diplomacy in a new era. 2023. URL: <https://china.usembassy-china.org.cn/the-power-and-purpose-of-american-diplomacy-in-a-new-era/>.
6. Holt R. Meeting Einstein's challenge: New thinking about nuclear weapons. Bulletin of the Atomic Scientists. April 3, 2015. URL: <https://thebulletin.org/2015/04/meeting-einsteins-challenge-new-thinking-about-nuclear-weapons/>.
7. Jervis R, The Illogicality of American Nuclear Strategy (Ithaca and London: Cornell University Press, 1984).
8. Lifton R. The Future of Immortality (New York: Basic Books, 1987).
9. Буряченко О. Криза системи контролю над ядерною зброєю. Виклики XXI сторіччя та ризики майбутнього. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління, 2023. (1(67), с. 19-30. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2505>.
10. Буряченко О. Ядерний фактор у архітектурі світової системи безпеки. Російсько-українська війна як каталізатор ядерної ескалації. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2023. Випуск 47. С. 184–194. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/47_2023/24.pdf.
11. Schelling T. Foreword, in Strategic Stability: Contending Interpretations, ed. Elbridge A. Colby and Michael S. Gerson (Carlisle, Pa.: U.S. Army War College Press, 2013), vii–viii.
12. Miller S. A Nuclear World Transformed: The Rise of Multilateral Disorder. DÆDALUS. 2020. URL: <https://www.amacad.org/publication/nuclear-world-transformed-rise-multilateral-disorder>.
13. Буряченко О. Російсько-українська війна як фактор порушення та еволюції світової безпекової рівноваги. Politicus. Випуск № 2. 2023 р. С. 73–83. URL: http://politicus.od.ua/2_2023/11.pdf.
14. Legvold R. The Challenges of a Multipolar Nuclear World in a Shifting International Context, in Meeting the Challenges of the New Nuclear Age: Nuclear Weapons in a Changing Global Order, eds. Steven E. Miller, Robert Legvold, and Lawrence Freedman (Cambridge: American Academy of Arts and Sciences, 2019). P. 28–61.
15. Futter A. Five nuclear reflections on the Ukraine War. 2023. URL: <https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/five-nuclear-reflections-on-the-ukraine-war/>.
16. Budjeryn, M. Was Ukraine Wrong to Give up Its Nukes? Foreign Affairs. 2022. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2022-04-08/was-ukraine-wrong-give-its-nukes>.
17. America's strategic posture. The Final Report of the Congressional Commission on the Strategic Posture of the United States. 2023. URL: <https://www.ida.org/-/media/feature/publications/A/Americas%20Strategic%20Posture/Strategic-Posture-Commission-Report.pdf>.
18. States invest in nuclear arsenals as geopolitical relations deteriorate. World nuclear forces. SIPRI. Stockholm, 12 June 2023. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB23%2007%20WNF.pdf>.
19. Китай до 2035 року планує втричі збільшити кількість ядерних боєголовок. Укрінформ. 2023.

URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3669019-kitaj-do-2035-roku-planue-vtrici-zbilsiti-kilkist-adernih-boegolovok-aponski-zmi.html>.

20. Arceneaux G. Some countries plan to decentralize control of nuclear weapons in a crisis. Here's why that's dangerous. 2023. URL: <https://thebulletin.org/2023/03/some-countries-plan-to-decentralize-control-of-nuclear-weapons-in-a-crisis-heres-why-thats-dangerous/>.

21. Haass R. The New Nuclear Era. 2022. URL: <https://www.cfr.org/article/new-nuclear-era>.

22. Drell S. The challenge of nuclear weapons. *Physics Today* 60 (6), 54–59 (2007). URL: <https://pubs.aip.org/physicstoday/article-abstract/60/6/54/606700/The-challenge-of-nuclear-weapons-to-address-the?redirectedFrom=fulltext>.

23. Bollfrass A., Herzog S. The War in Ukraine and Global Nuclear Order. *Global Politics and Strategy*. Volume 64, 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2022.2103255?src=recsys>.

24. Melville A. Nuclear Revolution and the New Way of Thinking. <https://ee.stanford.edu/~hellman/Breakthrough/book/chapters/melville.html>.

25. Tannenwald N. Life beyond Arms Control: Moving toward a Global Regime of Nuclear Restraint & Responsibility. *DÆDALUS*. 2020. URL: <https://www.amacad.org/publication/global-regime-nuclear-restraint-responsibility>.

REFERENCES:

1. Schelling T. (1959). The Threat That Leaves Something to Chance. Retrieved from https://www.rand.org/pubs/historical_documents/HDA1631-1.html. [in English].

2. Stein J. (2023). Escalation Management in Ukraine: Learning by Doing in Response to the Threat that Leaves Something to Chance. *Texas National Security Review*. Volume 6, 2023. P. 29–50. Retrieved from <https://tnsr.org/2023/06/escalation-management-in-ukraine-learning-by-doing-in-response-to-the-threat-that-leaves-something-to-chance/>. [in English].

3. Budjeryn M. (2022). Distressing a system in distress: global nuclear order and Russia's war against Ukraine. *Bulletin of the Atomic Scientists*. Volume 78, 2022. P. 339–346. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00963402.2022.2132742>. [in English].

4. Page L. (2023). Russia and China's super weapons and the threat of nuclear war. *The Telegraph*. Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk/business/2023/10/01/russia-china-new-nuclear-weapons-arms-race-hypersonics/>. [in English].

5. Blinken A. (2023). The power and purpose of american diplomacy in a new era. Retrieved from <https://china.usembassy-china.org.cn/the-power-and-purpose-of-american-diplomacy-in-a-new-era/>. [in English].

6. Holt R. (2015). Meeting Einstein's challenge: New thinking about nuclear weapons. *Bulletin of the Atomic Scientists*. Retrieved from <https://thebulletin.org/2015/04/meeting-einsteins-challenge-new-thinking-about-nuclear-weapons/>. [in English].

7. Jervis R. (1984). *The Illogicality of American Nuclear Strategy* (Ithaca and London: Cornell University Press). [in English].

8. Lifton R. (1987). *The Future of Immortality* (New York: Basic Books, 1987). [in English].

9. Buriachenko O. (2023). Kryza systemy kontroliu nad yadernoiu zbroieiu. Vykyky KhKhI storichchia ta ryzyky maibutnoho. [The crisis of the nuclear arms control system. Challenges of the 21st century and risks of the future]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Politychni nauky ta publichne upravlinnia*. [Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Political science and public administration]. P. 19–30. Retrieved from <http://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2505>. [in Ukrainian].

10. Buriachenko O. (2023). Yadernyi faktor u arkhitekturi svitovoi systemy bezpeky. Rosiisko-ukrainska viina yak katalizator yadernoi eskalatsii. [The nuclear factor in the architecture of the world security system. The Russian-Ukrainian war as a catalyst for nuclear escalation]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filos.-politoh. studii*. [Bulletin of Lviv University. Series of philosophical and political studies. Output 47]. P. 184–194. Retrieved from http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/47_2023/24.pdf. [in Ukrainian].

11. Schelling T. (2013). Foreword, in *Strategic Stability: Contending Interpretations*, ed. Elbridge A. Colby and Michael S. Gerson (Carlisle, Pa.: U.S. Army War College Press, 2013), vii–viii. [in English].

12. Miller S. (2020). A Nuclear World Transformed: The Rise of Multilateral Disorder. *DÆDALUS*. Retrieved from <https://www.amacad.org/publication/nuclear-world-transformed-rise-multilateral-disorder>. [in English].

13. Buriachenko O. (2023). Rosiisko-ukrainska viina yak faktor porushennia ta evoliutsii svitovoi bezpekovoiv rivnovahy. [The Russian-Ukrainian war as a factor in the disruption and evolution of global security balance]. *Politicus*. P. 73–83. Retrieved from http://politicus.od.ua/2_2023/11.pdf. [in Ukrainian].

14. Legvold R. (2019). The Challenges of a Multipolar Nuclear World in a Shifting International Context, in *Meeting the Challenges of the New Nuclear Age: Nuclear Weapons in a Changing Global Order*, eds. Steven E. Miller, Robert Legvold, and Lawrence Freedman (Cambridge: American Academy of Arts and Sciences). P. 28–61. [in English].

15. Futter A. (2023). Five nuclear reflections on the Ukraine War. 2023. Retrieved from <https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/five-nuclear-reflections-on-the-ukraine-war/>. [in English].

16. Budjeryn, M. (2022). Was Ukraine Wrong to Give up Its Nukes? *Foreign Affairs*. Retrieved from <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2022-04-08/was-ukraine-wrong-give-its-nukes>. [in English].

17. America's strategic posture. *The Final Report of the Congressional Commission on the Strategic Posture of the United States*. 2023. Retrieved from <https://www.ida.org/-/media/feature/publications/A/Am/Americas%20Strategic%20Posture/Strategic-Posture-Commission-Report.pdf>. [in English].

18. States invest in nuclear arsenals as geopolitical relations deteriorate. *World nuclear forces*. (2023). SIPRI. Retrieved from <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB23%2007%20WNF.pdf>. [in English].

19. Kytai do 2035 roku planue vtrychi zbilshyty kilkist yadernykh boieholovok. *Ukrinform*. (2023). [China plans to triple the number of nuclear warheads by 2035]. *Ukrin-*

form [Ukrinform]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3669019-kitaj-do-2035-roku-planue-vtrici-zbilsiti-kilkist-adernih-boegolovok-aponski-zmi.html>. [in Ukrainian].

20. Arceneaux G. Some countries plan to decentralize control of nuclear weapons in a crisis. Here's why that's dangerous. (2023). Retrieved from <https://thebulletin.org/2023/03/some-countries-plan-to-decentralize-control-of-nuclear-weapons-in-a-crisis-heres-why-thats-dangerous/>. [in English].

21. Haass R. (2022). The New Nuclear Era. Retrieved from <https://www.cfr.org/article/new-nuclear-era>. [in English].

22. Drell S. (2007). The challenge of nuclear weapons. *Physics Today* 60 (6), 54–59 (2007). Retrieved from [https://pubs.aip.org/physicstoday/article-abstract/60/](https://pubs.aip.org/physicstoday/article-abstract/60/6/54/606700/The-challenge-of-nuclear-weaponsTo-address-the?redirectedFrom=fulltext)

6/54/606700/The-challenge-of-nuclear-weaponsTo-address-the?redirectedFrom=fulltext. [in English].

23. Bollfrass A., Herzog S. (2022). The War in Ukraine and Global Nuclear Order. *Global Politics and Strategy*. Volume 64. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2022.2103255?src=recsys>. [in English].

24. Melville A. Nuclear Revolution and the New Way of Thinking. Retrieved from <https://ee.stanford.edu/~hellman/Breakthrough/book/chapters/melville.html>. [in English].

25. Tannenwald N. (2020). Life beyond Arms Control: Moving toward a Global Regime of Nuclear Restraint & Responsibility. *DÆDALUS*. Retrieved from <https://www.amacad.org/publication/global-regime-nuclear-restraint-responsibility>. [in English].

The impact of the consequences of the Russian-Ukrainian war on the global nuclear order

Buriachenko Oleksii Valentynovych

Ph.D. in Political Science, Associate Professor,
Professor at the Department of International Relations and Regional Studies
National Aviation University
Liubomyra Huzara Ave., 1, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-5308-2570

The article explores the influence of the consequences of the Russian-Ukrainian war on the global nuclear order. The author emphasizes that the Russian-Ukrainian war has raised significant issues concerning the global nuclear order, including questions about nuclear deterrence dynamics, arms control and disarmament, international nuclear governance, nuclear proliferation, affecting shifts in nuclear-armed nations' strategies, and potentially ushering in a new era reminiscent of a "Cold War" among all nations. The Russian-Ukrainian war has acted as a catalyst for challenges within the global nuclear order, which had evolved following the invention of nuclear weapons and their integration into the international system. Today, most nuclear-armed countries are intensifying their nuclear rhetoric, with some even explicitly or implicitly threatening potential nuclear weapon use.

Through an analysis of academic perspectives, research reports, documents, international agreements, legislative acts, including the SIPRI report on arms, disarmament, and international security ("World Nuclear Forces" section) and the final report of the U.S. Congress Commission on America's strategic position, the author concludes that the nuclear order that existed in the 20th century and the first decade of the 21st century no longer holds. The catastrophic losses inflicted by Russia extend far beyond Ukraine's borders. By using its nuclear arsenal as an instrument for committing war crimes, attempting to undermine the sovereignty of another state, and recklessly targeting civilian nuclear infrastructure, Russia has dealt a blow to the global nuclear order.

The author highlights the differences in the current nuclear order, which vary in many aspects and could have far-reaching consequences. Furthermore, understanding and managing nuclear weapons, which are millions of times more powerful than conventional arms, require a higher level of cognitive development and a new type of thinking that has yet to be fully formed, raising fundamental and strategic questions for the global community. Based on the research findings, the author concludes that without a new global mindset and a coordinated concept, the sole restraint and limitation of nuclear components will merely lead to further compression, exacerbating the global security crisis for which modern solutions have not yet been developed. The author also suggests that Ukraine, which found itself at the epicenter of Russia's attack as a nuclear-armed country on a non-nuclear state, and whose security guarantees from key geopolitical players were violated, has an indisputable right to propose its vision for a strategy in the new architecture of global security, particularly in creating a new security segment focused on nuclear weapon control and other mass destruction threats.

Key words: global nuclear order, Russian-Ukrainian war, nuclear weapons, global security system, global security architecture, international relations, international security.